

Kaáli Nagy Dezső

(Kraszna, 1869. 05. 17. – Siófok, 1940. 03. 22.)

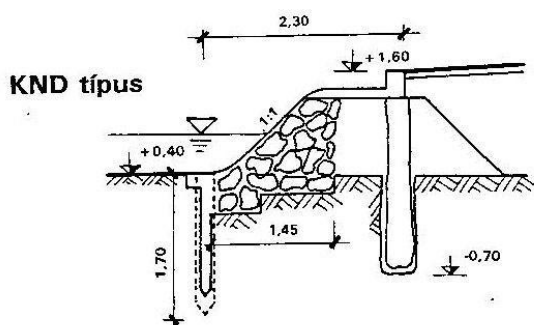
Összeállította: Fejér László

Kultúrmérnök, a balatoni kikötők építésének vezetője. Mérnöki oklevelét a budapesti József Műegyetemen szerezte, pályafutását az I. kerületi kultúrmérnöki hivatalban kezdte, majd az aradi folyammérnöki hivatal napidíjasa lett. 1900-1908. között a székesfehérvári kultúrmérnöki hivatal munkatársa, majd azt követően az FM Országos Vízépítési Igazgatóság beosztott mérnöke. 1912-től a frissen megalakított Balatoni Kikötők Felügyelőségének vezetője nyugdíjazásáig (1934). Több évtizedes tevékenysége alatt számos balatoni kikötőt tervezett, megújított, s a balatoni vízállás műszaki értékelésével a hullám- és jégkárnak kitett partokat megerősítette. Az ő nevéhez fűződik a legtöbb kikötő (Tihany, Balatonföldvár, Siófok, Balatonlelle, stb.) megépítése is, amelyek a vízi közlekedés fejlődéséhez jelentősen hozzájárultak. Találmánya volt a széles körben használt KND-jelű partvédő mű. A Balatonért nem csupán szakemberként, hanem a Balatoni Szövetség vezetőségi tagjaként is sokat tett.

A Szilágy vármegyei Krasznán született. Nagy Dezső régi erdélyi köznemesi családból származott, édesapja, kaáli Nagy Domokos főszolgabíró volt, édesanyja Csíktusnádi Sántha Ida. Öten voltak testvérek. Mérnöki tanulmányait a budapesti m. kir. József Műegyetemen fejezte be 1896-ban, s első munkahelye a vízügyi szolgálat keretén belül működő aradi folyammérnöki hivatal volt. Itt október 8-i hatállyal kinevezve segédmérnöként alkalmazták, hivatali főnöke a jeles folyammérnök, Sántay Lajos, majd Endre Antal voltak. Ebben a korszakban már a nagy árvízi folyószabályozások lényegében befejeződtek, s a folyammérnöki hivataloknak elsősorban a szabályozott folyómedrek fenntartására, hajózhatóságának biztosítására és természetesen árvízi biztonságára kellett felügyelniük. Kiváló gárda működött ebben az időben a területi hivatalok közvetlen irányítását kézben tartó FM Országos Vízépítészeti és Talajjavító Hivatalban (OVTH), mint pl.: Bertalan Lajos, Gallacz János, Lisznyai Damó Tihamér és mások. A tehetséges mérnököt a vízügyi szolgálat vezetői 1900-ban egy másik fontos területre küldték, nevezetesen Székesfehérvárra, az ottani kultúrmérnöki hivatalba. Az ugyancsak az OVTH irányítása alatt működő kultúrmérnöki hivatalok pedig elsősorban a helyi vízrendezésekkel, öntözésekkel, talajjavításokkal foglalkoztak, de tevékenységi körükbe tartozott a települések vízellátásának-csatornázásának felügyelete, a közcélú vízimunkák elvégzése, s mindezen munkák terveinek elkészítése. Itt más jellegű mérnöki feladatokkal találkozhatott a fiatal segédmérnök, akinek főnöke a nála nyolc évvel idősebb, de már nagy tapasztalatokat szerzett Péch Béla volt. Nagy Dezső ezen az állomáshelyén nyolc évet töltött, megismerte a fél Dunántúl vízgazdálkodási helyzetét, részt vett a vízitársulatok felügyeletében (pl. a Sióbereki Bozótlecsapoló Társulat miniszteri biztos mellé rendelt munkavezető mérnök-szakértőként), s nagy tapasztalatokat szerzett a Balatonnal kapcsolatos társadalmi kérdésekben is, hiszen ebben az időszakban javában zajlott a Magyar Földrajzi Társaság nagyszabású vállalkozása, amelynek fő célja a Balaton nem csupán földrajzi, hanem társadalomrajzi feltérképezése volt. Ebben a munkában, amelyet támogatott a vízügyi szolgálat nagy tekintélyű vezetője, Kvassay Jenő is, a területileg illetékes kultúrmérnöki hivatal segítsége szinte mindennapos volt. 1908-ban új feladatot kapott az immár királyi mérnöki címet viselő Nagy Dezső. Kvassay – akinek szüksége volt egy olyan szakemberre, aki tájékozott a folyammérnöki és kultúrmérnöki területen, ill. komoly vízépítési és tervezési tapasztalattal rendelkezik, valamint ismeri a balatoni ügyeket is – behívta maga mellé az Országos Vízépítési Hivatal (OVI) központi irodájába. Amikor 1911-ben az OVI vezetése úgy látta jónak, hogy azon feladatok elvégzésére, amelyekkel egyik mérnöki hivatal sem foglalkozott maradéktalanul – ideiglenes hivatalokat állít fel, akkor (1912 januárjának elején) sor került a Balatoni Kikötők m. kir. Felügyelőségének megszervezésére kaáli Nagy Dezső vezetésével. Meg kell jegyezni, hogy

ebben az időben még további 10 ideiglenesnek tekintett hivatal alakult, amelyeket – ha a létrehozásukra okot adó vízi munkát elvégezték – központilag megszüntették. Bár Kvassay, aki a Balaton ügyeinek első kormánybiztosa volt, különös figyelmet fordított a Felügyelőség tevékenységére, az első, 1917-ig tartó időszakban a hivatal létszámát szűkre szabta. A Budapesten működő szervezet véglegesített szakmai-személyi állománya egyedül a hivatalfőnökből állt. Annak ellenére, hogy a háborúban minden hadra fogható emberre szükség volt, 1917-ben a Siófokra költöző Felügyelőség főnökének lehetősége nyílt három mérnök felvételére. Itt kell megemlíteni, hogy a balatoni hajózás már a XIX. század második felében lábra kapott, de fejlődését nagyban gátolta a tény, hogy híján volt megfelelő, jól kiépített kikötőknek. Ezért a földművelésügyi kormányzat 1906-ban elhatározta, hogy a balatoni kikötőket állami kezelésbe veszi és fokozatosan kiépíti. A program során – amelynek végrehajtásában Nagy Dezsőnek kiemelkedő szerep jutott – sorra épültek a földvári, fonyódi, boglári, tihanyi, révfülöpi, siófoki, majd a balatonszemesi kikötők. A háború alatt leállt munkákat csak 1927-ben sikerült Nagy Dezsőnek folytatnia az alsóörsi kikötő megépítésével. Irányításával készültek az alsóörsi, balatonlellei kikötők tervei, vezette építésüket-bővítésüket és a telepek partrendezését. A balatoni kikötők rendszere ebben a korban meszesemenően figyelembe vette a tó hidrológiai és hidraulikai viszonyait. Nem véletlen, hogy az északi parton a tóba benyúló móló a jellegzetes, amelynek a végén van a fejként kiszélesedő, úgynevezett mólófejes kikötő. Ezzel szemben a déli parton, minthogy itt gyakori a hullámverés, medencés kikötőket építettek. Ezeket két móló ölelte körül, s csak egy keskeny bejárati rész van szabadon.

Sok helyütt sikerrel alkalmazta az általa szabadalmaztatott KND nevű partvédő művet, ahol a töltések kő helyett homokból épültek ki, de a töltés vázát vasbeton lapok alkották. De nem csupán a kikötők és partvédő művek építésében jeleskedett, hanem gazdaként tekintett a „magyar tenger” szépítésére, csinosítására. Kevesen tudják, hogy neki köszönhető a balatonfüred-arácsi első fürdő (a mostani Eszterházy strandfürdő) épülete, amelyet a helyben kitermelt náddal

fedtek be (1926), de az ő mérnöki keze volt benne a tihanyi Ciprián-forrás szépen kialakított szecessziós stílusú foglálásában is, amelyet atyai jóbarátjáról, a köz érdekében sokat tevő Halbik Ciprián apátról neveztek el. Jelentős része volt a siófoki kikötő mellett utóbb kiépített torkolati mű általános terveinek elkészítésében, amely munkában társa, Szi-lágyi Gyula későbbi műegyetemi professzor volt. S ha napjainkban a formás, 1913-ban épült fonyódi kikötőépületet szemügyre vesszük, akkor az ő jó mérnöki ízlését dicsérhetjük.

Amikor a Balatoni Szövetség Kvassay Jenő emlékének ápolására 1929-ban Balatonföldváron emlékművet állíttatott, akkor szinte természetes volt, hogy azt kaáli Nagy Dezső tervezte és építtette, s ő mondta az avatóbeszédet is. Ahogy életrajzírója, Matyikó Sebestyén József megemlíti: „Kaáli Nagy ebben az időben balatonújhelyi kúriájában élt, közel a Balaton partjához. A kert kapuja fölött kardot tartó férfikart ábrázoló címer utalt a tulajdonos nemesi mivoltára. Belépve az angol kastélyok hangulatát idéző hallba, számtalan zergetrófea jelezte, hogy a villa tulajdonosa kiváló vadász is volt.” Hogy a madarászok se maradjanak támogatók nélkül, Kaáli Nagy a tó nyugati szegletében egy kilátótorony fölállítását is javasolta, amelyről távcsővel a Kis-Balaton érdekes madártelepeit figyelhették volna meg az ornitológusok és az érdeklődő nagyközönség.

Balatonföldvári emlékhely

Mindezek alapján nem meglepő, hogy mérnökünk nem csupán a szakmai feladatok elvégzésével tett sokat a szűkebb pátriájáért, hanem részt vett 1923-ban a siófoki imaház felépítésében, s mint unitárius vallású miniszteri osztálytanácsos saját költségén egy díszes kőkerítést készíttetett az imaház elé. 1930-ban áldozatos munkájáért örökös tiszteletbeli főgondnokká választották az egyházközség tagjai.

Amikor hivatali pályafutását befejezve 1934-ben nyugalomba vonult, szakértelmét továbbra is igénybe vette a Balatoni Intéző Bizottság, amelynek műszaki tanácsadója volt.

1940. március 22-én, Siófokon hunyt el, sírja a balatonújhelyi temetőben található, amelyet Siófok városa a 2005-ben egy kopjafa állításával újított fel. Halála után Balatonújhely község utcát nevezett el róla (a mai Vitorlás utcát), hiszen itt lakott és itt volt a hivatala évtizedeken át, amit aztán 1957 után Munkásőr utcára változtattak. A rendszerváltozás után azonban újra utcanév őrzi emlékét Siófokon, a régi róla elnevezett utcával párhuzamosan, vagy egy kilométerrel arrébb, Széplak irányában. Az utókor megbecsülését jelzi, hogy Balatonboglár vitorlásokötőjét 2010-ben szintén róla nevezték el.

Balatonboglári kikötő

Kaáli Nagy Dezsőnek meggyőződése volt, ami egész életében jellemezte: *„csak az a mérnök tud alkotni, akinek a munka nem teher, hanem szórakozás.”* Emberi magatartására jellemzően arra törekedett, ne kerüljön szükségtelen konfliktusba munkatársaival. Ha azonban ez időnként elkerülhetetlen volt is, racionális megoldást keresve a meggyőzés lebegett szeme előtt.

Forrás:

K. Nagy Dezső: A Balaton hajókikötői. In.: Technikai fejlődésünk története. Bp., 1929.

Vízgazdálkodási Lexikon,

Kaáli Nagy Dezső. Balaton, 1940. április,

Új Magyar Életrajzi Lexikon IV. kötet, 2002.

Matyikó Sebestyén József: Kaáli Nagy Dezső a balatoni kikötők építője 1868-1940. Siófok, 2006.